

Адміністративно-правове регулювання надання медичних послуг в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку

Лукович Н. С.¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2025	Право	УДК 342.9:614.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20254111>

Анотація. У цій статті розглядаються сучасний стан адміністративно-правового регулювання у сфері медичних послуг в Україні, основні проблеми, а також перспективи розвитку цієї галузі. Особлива увага приділяється питанням захисту прав пацієнтів, правового статусу медичних працівників, а також ролі держави у забезпеченні доступності та якості медичної допомоги. Зазначається, що система охорони здоров'я є однією з основних складових соціальної політики держави, оскільки вона безпосередньо впливає на рівень життя населення, соціальне забезпечення та економічний розвиток країни. Ефективне адміністративно-правове регулювання у сфері надання медичних послуг відіграє ключову роль у забезпеченні доступності, якості та безпеки медичної допомоги. Для України, яка перебуває у процесі реформування системи охорони здоров'я, питання удосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання цієї сфери є надзвичайно актуальним. Пріоритетними завданнями є створення нормативно-правової бази, що відповідатиме міжнародним стандартам, забезпечення прозорості у відносинах між пацієнтами та медичними закладами, а також ефективний захист прав усіх учасників медичного процесу. Особливе значення має гармонізація національного законодавства з європейськими нормами, що є невід'ємною складовою інтеграційних прагнень України.

З'ясовано, що нинішній стан адміністративно-правового регулювання у сфері медичних послуг демонструє суттєві зміни, зокрема впровадження автономії закладів охорони здоров'я, реалізацію принципу «гроші йдуть за пацієнтом» у системі державного фінансування та розвиток приватного сектору медицини. Водночас процес реформування супроводжується численними викликами, серед яких недосконалість нормативно-правової бази, недостатній рівень правової обізнаності населення та відсутність дієвих механізмів контролю за якістю медичних послуг. У цьому контексті необхідним є подальше вдосконалення правового регулювання з метою створення ефективної, прозорої та орієнтованої на громадян системи охорони здоров'я.

Ключові слова: охорона здоров'я, медичні послуги, медична допомога, адміністративно-правове регулювання, якість медичних послуг, міжнародні стандарти надання медичних послуг, інформаційні технології.

¹ ORCID ID 0009-0008-4131-1178
аспірант Науково-дослідного інституту
публічного права
(Київ, Україна)

Administrative and legal regulation of the provision of medical services in Ukraine: current state and development prospects

Abstract. This article examines the current state of administrative and legal regulation in the field of medical services in Ukraine, the main problems, as well as the prospects for the development of this industry. Particular attention is paid to the issues of protecting patients' rights, the legal status of medical professionals, as well as the role of the state in ensuring the accessibility and quality of medical care. It is noted that the health care system is one of the main components of the state's social policy, since it directly affects the standard of living of the population, social security and economic development of the country. Effective administrative and legal regulation in the field of medical services plays a key role in ensuring the accessibility, quality and safety of medical care. For Ukraine, which is in the process of reforming the health care system, the issue of improving administrative and legal mechanisms for regulating this area is extremely relevant. The priority tasks are to create a regulatory framework that meets international standards, ensure transparency in relations between patients and medical institutions, as well as effectively protect the rights of all participants in the medical process. Of particular importance is the harmonization of national legislation with European standards, which is an integral part of Ukraine's integration aspirations.

It was found that the current state of administrative and legal regulation in the field of medical services demonstrates significant changes, in particular, the introduction of autonomy of health care institutions, the implementation of the principle of "money follows the patient" in the system of public financing and the development of the private sector of medicine. At the same time, the reform process is accompanied by numerous challenges, including the imperfection of the regulatory and legal framework, insufficient level of legal awareness of the population and the lack of effective mechanisms for monitoring the quality of medical services. In this context, it is necessary to further improve legal regulation in order to create an effective, transparent and citizen-oriented health care system.

Keywords: health care, medical services, medical care, administrative and legal regulation, quality of medical services, international standards for the provision of medical services, information technologies.

Вступ

Актуальність проблеми. Система охорони здоров'я є однією з ключових складових соціальної політики будь-якої держави, адже вона безпосередньо впливає на якість життя населення, рівень соціального забезпечення та економічний розвиток країни. Ефективне адміністративно-правове регулювання відносин у сфері надання медичних послуг є важливим інструментом забезпечення доступності, якості та безпеки медичної допомоги. У контексті України, яка перебуває на етапі трансформації своєї системи охорони здоров'я, питання адміністративно-правового регулювання цієї сфери набуває особливої актуальності.

В умовах реформування медичної галузі, яке триває протягом останніх років, ключовими завданнями є створення нормативно-правової бази, що відповідатиме міжнародним стандартам, забезпечення прозорості у взаємовідносинах між пацієнтами та медичними закладами, а також захист прав усіх учасників процесу. Водночас важливим аспектом є гармонізація національного законодавства з європейськими нормами у зв'язку з інтеграційними прагненнями України.

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання у сфері надання медичних послуг в Україні характеризується значними зрушеннями, зокрема впровадженням принципів автономії медичних закладів, запровадженням системи державного фінансування через механізм «гроші йдуть за пацієнтом», а також розвитком приватного сектору медицини. Однак ці процеси супроводжуються низкою викликів, серед яких недосконалість нормативно-правової бази, недостатній рівень

правової обізнаності громадян та відсутність ефективних механізмів контролю за якістю медичних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністративно-правового регулювання надання медичних послуг є досить актуальною для нашої держави, а тому науковці активно досліджують різноманітні аспекти цього питання. Зокрема, у контексті цієї статті, варто звернути увагу на праці Н. Болотіної, Ю. Гаруста, Ю. Губського, І. Жаровської, А. Качура, Т. Коломоець, В. Колпакова, І. Сенюти, С. Стеценка, В. Стеценко, І. Чеховської, М. Щирби та ін.

Метою цієї статті є аналіз сучасного стану адміністративно-правового регулювання у сфері надання медичних послуг в Україні, виявлення основних проблем та прогалин у законодавстві, а також визначення перспектив розвитку цієї галузі з урахуванням міжнародного досвіду та національних реалій.

Результати

Адміністративно-правове регулювання надання медичних послуг є однією з ключових складових забезпечення права громадян на охорону здоров'я, передбаченого Конституцією України. В умовах реформування системи охорони здоров'я України питання адміністративно-правового регулювання стає надзвичайно актуальним, адже від ефективності нормативно-правової бази залежить якість, доступність та безпека медичних послуг.

Варто погодитися з думкою А. М. Маркіної, яка вважає медичні послуги об'єктом адміністративно-правових відносин у сфері охорони здоров'я. Вона підкреслює, що якість, доступність, своєчасність і достатність медичних послуг є важливими елементами ефективного функціонування загальної системи охорони здоров'я. Це визначає їх як об'єкт відповідних адміністративних відносин [1, с. 92].

Відтак, забезпечення ефективного надання медичних послуг значною мірою регулюється нормами адміністративного права, які визначають правові засади діяльності суб'єктів медичної сфери, порядок їхньої взаємодії з державними органами, а також гарантії дотримання прав пацієнтів. Адміністративно-правові норми виступають інструментом, що сприяє забезпеченню належної якості медичних послуг, регулюванню відповідальності медичних установ та працівників, а також контролю за дотриманням законодавства у цій галузі. У цьому контексті особливого значення набуває питання гармонізації адміністративного регулювання зі стандартами охорони здоров'я та прав людини.

Як зазначає Ю. В. Гаруст, суб'єктами, відповідальними за надання медичних послуг, виступає публічна адміністрація, якій законодавець передав відповідні повноваження для здійснення цього виду діяльності. Водночас результативність функціонування публічної адміністрації у сфері надання медичних послуг значною мірою залежить від рівня організації управлінських відносин, що забезпечують ефективну взаємодію між суб'єктами та об'єктами управління. Злагодженість цих відносин сприяє підвищенню якості послуг, що надаються, а також зміцненню довіри громадян до системи охорони здоров'я в цілому [2, с. 156].

Як підкреслює Т. О. Никітіна, процес реформування системи медичного обслуговування населення, розпочатий ще у 2017 році та який триває донині, спричинив суттєві трансформації у механізмах реалізації та забезпечення прав громадян на охорону здоров'я і отримання медичної допомоги. Зокрема, відбулися концептуальні зміни у правовому статусі закладів охорони здоров'я, що позначилося і на їхній діяльності в сфері господарювання. Основним завданням таких закладів стало надання медичних послуг, що передбачає забезпечення доступності та якості медичної допомоги, яка є ключовим елементом у реалізації права громадян на здоров'я [3, с. 209].

Натомість, необхідно звернути увагу на позиції, висловлені С. М. Вовк, Н. С.

Половян та Т. В. Вовк, які підкреслюють, що процеси реформування та модернізації системи охорони здоров'я в Україні мають на меті забезпечення належної організації та оптимального функціонування галузі. Проте, як зазначають автори, концептуальні засади реформ залишаються недостатньо підкріплені чітким методологічним інструментарієм та науково обґрунтованими принципами, що ускладнює їх практичну реалізацію. Крім того, заходи, які впроваджуються з метою досягнення задекларованих результатів, є переважно фрагментарними та не завжди відповідають сучасним викликам і потребам. У цьому контексті виникає необхідність розробки більш комплексного підходу до реформування галузі, який базувався б на системному аналізі, врахуванні міжнародного досвіду та адаптації кращих практик до національних умов [4, с. 34].

Науковці наголошують, що відсутність стратегічного підходу та системної організації процесів модернізації й управління якістю у сфері охорони здоров'я суттєво позначилася на ефективності її функціонування. Недостатня систематизація реформ у медичній галузі проявляється особливо гостро на сучасному етапі розвитку суспільства. Нинішня система охорони здоров'я залишається не забезпеченою відповідним комплексом специфічних соціальних норм і стандартів, які враховували б політичні, економічні, ідеологічні та ціннісні особливості сучасного суспільства. Унаслідок цього вона не здатна повною мірою інтегруватися в соціальну структуру, що створює додаткові виклики для її ефективного функціонування. Для подолання цих проблем необхідне впровадження системного підходу до реформування галузі, який передбачав би комплексне врахування зазначених факторів та орієнтацію на інтереси суспільства [4, с. 34].

Натомість, варто зазначити, що правове регулювання надання медичних послуг в Україні, загалом, ґрунтується на положеннях Конституції України [5], яка у статті 49 гарантує кожному право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Ця норма закладає основи для створення системи правовідносин у сфері охорони здоров'я.

Ключовим нормативним актом у цій сфері є Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [6]. Він визначає принципи організації медичної допомоги, права та обов'язки пацієнтів і медичних працівників, а також регулює питання фінансування системи охорони здоров'я. Крім того, важливу роль відіграють закони, що регламентують діяльність окремих напрямів медицини, таких як трансплантація органів [7], репродуктивна медицина [8] та психіатрична допомога [9].

Доречно погодитися з думкою О. Л. Сіделковського, що використання адміністративно-правових інструментів відіграє ключову роль у реформуванні системи надання медичної допомоги, її фінансування, а також у забезпеченні доступності та високої якості медичних послуг. Завдяки цим механізмам вдається досягати більшої узгодженості та системності в управлінні процесами трансформації медичної сфери. Адміністративне право, як регулятор суспільних відносин, забезпечує чіткість і прозорість процедур, сприяє встановленню ефективного контролю за виконанням норм і стандартів, а також створює правові умови для підвищення рівня відповідальності суб'єктів, залучених до реалізації медичних реформ. У цьому контексті важливим є подальше вдосконалення адміністративно-правових механізмів, що дозволить не лише адаптувати систему охорони здоров'я до сучасних викликів, але й забезпечити її стійкість та ефективність у довгостроковій перспективі [10, с. 38].

Натомість, науковець переконливо обґрунтовує, що вирішення проблемних ситуацій, які нині спостерігаються у сфері охорони здоров'я, можливе виключно за умови застосування інтегрованого підходу. Зокрема, він наголошує на необхідності пріоритетного проведення ґрунтовної аналітичної роботи, здійснення наукових досліджень та організації експертних дискусій перед впровадженням адміністративно-

правових заходів. Такий підхід дозволяє забезпечити системність і обґрунтованість прийнятих рішень, що є ключовим для ефективного подолання кризових явищ у цій важливій суспільній галузі [11, с. 130].

Останніми роками в Україні було впроваджено низку реформ у сфері охорони здоров'я, зокрема запровадження Програми медичних гарантій (ПМГ). Ця програма передбачає державне фінансування визначеного переліку медичних послуг через Національну службу здоров'я України (НСЗУ). Програма спрямована на забезпечення прозорості фінансування та підвищення доступності медичних послуг для населення [12].

Однак, попри позитивні зрушення, реформа системи охорони здоров'я стикається з низкою викликів. Зокрема, це недостатнє фінансування галузі, нерівномірний доступ до якісних медичних послуг у міських і сільських районах, а також відсутність чітких механізмів контролю за якістю медичної допомоги.

Окрему увагу варто приділити правовому регулюванню діяльності приватних медичних закладів. Згідно з чинним законодавством, приватні клініки мають право надавати медичні послуги за умови отримання відповідної ліцензії [13]. Водночас існує потреба у вдосконаленні механізмів моніторингу їхньої діяльності, щоб гарантувати дотримання стандартів якості та безпеки.

Попри значну кількість законодавчих актів, що регулюють сферу охорони здоров'я, багато з них мають декларативний характер або містять суперечливі положення. Це створює правову невизначеність і для пацієнтів, і для медичних працівників.

У сучасній системі охорони здоров'я України існують суттєві прогалини у захисті прав пацієнтів. Наприклад, механізми оскарження неналежного надання медичних послуг є недостатньо ефективними. Крім того, пацієнти часто не володіють інформацією про свої права та можливості їх захисту.

Ще однією проблемою є відсутність ефективних механізмів контролю за якістю надання медичних послуг. Хоча існують стандарти лікування та протоколи надання допомоги, їх дотримання не завжди належним чином контролюється.

Одним із ключових напрямів розвитку є гармонізація українського законодавства у сфері охорони здоров'я з міжнародними стандартами. Особливо це стосується імплементації норм Європейської соціальної хартії та рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Це дозволить підвищити якість медичних послуг і забезпечити їх відповідність найкращим світовим практикам.

Важливим кроком до вдосконалення системи охорони здоров'я є запровадження обов'язкового медичного страхування. Такий підхід дозволить забезпечити стабільне фінансування галузі та підвищити рівень доступності медичних послуг.

Іншим перспективним напрямом є цифровізація сфери охорони здоров'я. Впровадження електронних медичних карток, телемедицини та інших цифрових інструментів сприятиме оптимізації процесів і підвищенню ефективності роботи медичних закладів.

У цьому аспекті доцільно звернути увагу на позицію Б. А. Логвиненка, який акцентує на необхідності здійснення комплексного реформування системи охорони здоров'я в Україні з урахуванням передового європейського досвіду впровадження інноваційних технологій, зокрема «e-Health». Такий підхід сприятиме не лише модернізації медичної галузі, але й поступовій інтеграції української системи охорони здоров'я в єдиний європейський медичний простір. Це, у свою чергу, створить передумови для ефективної реалізації конституційного права кожного громадянина на охорону здоров'я, забезпечуючи доступ до якісних медичних послуг відповідно до європейських стандартів [14, с. 15].

Необхідно створити дієві механізми захисту прав пацієнтів, включаючи

створення незалежних органів для розгляду скарг та впровадження інституту медичного омбудсмена. Такі заходи сприятимуть зміцненню довіри громадян до системи охорони здоров'я.

Отже, адміністративно-правове регулювання надання медичних послуг в Україні перебуває на етапі трансформації. Попри позитивні зміни, викликані реформами останніх років, існує низка проблем, які потребують вирішення. Для забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу, запроваджувати нові механізми контролю за якістю послуг і захисту прав пацієнтів, а також активно впроваджувати інноваційні технології. Лише за умови комплексного підходу до реформування можна досягти високого рівня якості та доступності медичної допомоги в Україні.

Висновки

Адміністративно-правове регулювання надання медичних послуг в Україні нині перебуває на етапі активного реформування, що зумовлено як внутрішніми потребами суспільства, так і міжнародними зобов'язаннями держави у сфері охорони здоров'я. Проведений аналіз свідчить про те, що сучасна правова база у цій сфері є достатньо розгалуженою, проте вона потребує подальшого вдосконалення для забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я.

Одним із ключових аспектів є необхідність забезпечення балансу між державним регулюванням та ринковими механізмами у сфері медичних послуг. З одного боку, держава має гарантувати доступність базових медичних послуг для всіх громадян, з іншого – створювати умови для розвитку приватного сектору, який може підвищити якість і конкурентоспроможність медичних послуг.

Аналіз законодавства показує, що впровадження реформи фінансування охорони здоров'я через механізм медичного страхування є важливим кроком уперед. Однак необхідно продовжити роботу над деталізацією адміністративно-правових норм, які регулюють функціонування Національної служби здоров'я України (НСЗУ), а також удосконалити механізми контролю за використанням бюджетних коштів.

Особливу увагу варто приділити питанням захисту прав пацієнтів, зокрема забезпеченню їхнього доступу до інформації про медичні послуги та гарантуванню конфіденційності медичних даних. У цьому контексті важливим є впровадження ефективних механізмів відповідальності за порушення прав пацієнтів і в державному, і в приватному секторах медицини.

Перспективи розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері надання медичних послуг в Україні значною мірою залежать від гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Це включає адаптацію норм щодо ліцензування медичної діяльності, акредитації закладів охорони здоров'я та професійної сертифікації медичних працівників до вимог Європейського Союзу.

Важливим напрямом є також цифровізація сфери охорони здоров'я, яка передбачає впровадження електронних медичних карток, телемедицини та інших інноваційних технологій. Для цього необхідно створити відповідну нормативно-правову базу, яка враховуватиме питання кібербезпеки та захисту персональних даних.

Отже, сучасний стан адміністративно-правового регулювання надання медичних послуг в Україні демонструє значний прогрес, однак залишається чимало викликів, які потребують вирішення. Подальший розвиток цієї сфери залежить від комплексного підходу до вдосконалення законодавства, орієнтованого на забезпечення високих стандартів якості медичних послуг і дотримання прав усіх учасників системи охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маркіна А. М. Медичні послуги як об'єкт адміністративно-правових відносин у галузі охорони здоров'я. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5. Т. 2. С. 90–94.
2. Гаруст Ю. В. Адміністративні послуги у сфері охорони здоров'я України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. Вип. 3 (56). С. 155–158.
3. Нікітіна Т. О. Специфіка медичних послуг (допомоги) в контексті реформування системи медичного обслуговування населення. *Часопис Київського університету права*. 2021. Вип. 2. С. 209–214.
4. Вовк С. М., Половян Н. С., Вовк Т. В. Особливості трансформації механізмів управління якістю надання медичних послуг. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 3 (26). С. 33–37.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
7. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17 травня 2018 року № 2427-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 28. Ст. 232.
8. Уряд схвалив законопроект, який врегулює використання допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ): URL: <https://moz.gov.ua/uk/uryad-shvaliv-zakonproyekt-yakij-vregulyuye-vikoristannya-dopomizhnih-reproduktivnih-tehnologij-drt>
9. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 19. Ст. 143.
10. Сіделковський О. Л. Співпраця приватної та комунальної системи охорони здоров'я в контексті єдиного медичного простору: адміністративно-правовий вимір. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 42. Т. 2. С. 38–41.
11. Сіделковський О. Адміністративно-правова характеристика сучасної системи охорони здоров'я в Україні. *Публічне право*. 2018. № 3 (31). С. 124–132.
12. Безоплатні послуги в Програмі медичних гарантій 2025. URL: <https://okl.if.ua/index.php/%D0%BF%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BC/medical-care-2025>
13. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.
14. Логвиненко Б. О. Поняття «e-Health» у публічному адмініструванні сферою охорони здоров'я в Україні. *Науково-практичний журнал «Медичне право»*. 2016. Вип. 2 (18). С. 11–17.